

Ivana Tomljenović Meller

Sugestivna priča iz albuma

Tea Rihtar

Izložba *Zagrepečanka u Bauhausu*,

Muzej grada Zagreba,

30. studeni 2010.

– 31. siječnja 2011.

Autorice izložbe:

Leila Mehulić,

Željka Kolveshi;

autor likovnog posta-

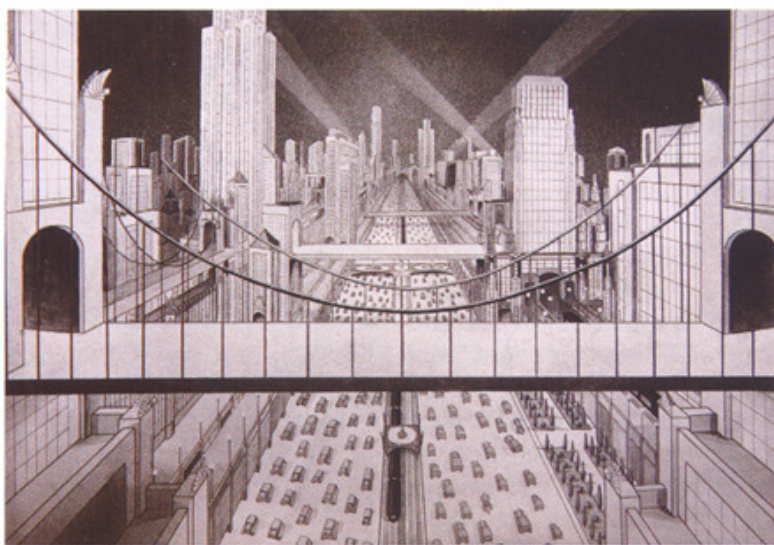
va: Željko Kovačić;

fotografije i obrada

fotografija: Miljenko

Gregl

Kolažnom tehnikom, od fotografija i fragmenata fotografija iz svojih starih albuma te fragmenata teksta i slika preuzetih iz novina, reklama, prospekata, ulaznica, pisama i ostalih predmeta vlastitih uspomena, sastavila je - pridodavši svakoj stranici i osobne komentare - autobiografiju i stvorila svoje posljednje umjetničko djelo.

U Muzeju grada Zagreba imali smo priliku zaviriti u život jedne od rijetkih umjetnica s ovih područja koje su svoje umjetničko obrazovanje stjecale i usavršavale na čuvenoj školi Bauhaus u Dessauu, jednom od najvažnijih međunarodnih središta avangarde dvadesetih i tridesetih godina 20. stoljeća. Fotografije koje je za vrijeme studija Ivana Tomljenović napravila na Bauhausu, pokazuju sve značajke nove vizualne kulture, specifične za tu školu. Primjenjuje vertikalnu perspektivu, donje rakurse, prisutna je katkad bizarna tematika, efekt chiaroscuro, dvostruka ekspozicija, eksperimenti s negativima, fotomontaža. Njezin najpoznatiji rad iz tog perioda, fotomontaža *Diktatura u Jugoslaviji* primjer je nove estetike i formalnih rješenja kakva su bila primjenjivana na Bauhausu iz tog vremena. Taj rad značajan je i s političkog aspekta - prikazuje lik kralja Aleksandra s mačem u ruci kako stoji na lešu i primjer

je propagandnog plakata protiv represije u Jugoslaviji. Zanimljiva je činjenica da sve do sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća nije bilo poznato da je upravo ona autorica tog plakata, vjerojatno zbog njezina ljevičarskog opredjeljenja koje u doba kraljevine nije bilo popularno u javnosti, a posebice za osobe njezinog staleža (spomenimo kao zanimljivu činjenicu da je desetak godina ranije, kao djeveruša prisustvovala svadbenoj svečanosti togistokralja Aleksandra). Kasnijih godina je u intervjuu objasnila kako je fotomontažu napravila od materijala s izložbe "Terror in Jugoslawien" održane u Berlinu, koju su organizirali komunistički ilegalci prebjegli iz Jugoslavije u Njemačku. Na tim fotografijama bio je Đuro Đaković (sekretar SKOJ-a), te neki drugi ubijeni komunisti. U njezinim albumima nalazi se mnogo fotografija kolega i najbližih prijatelja s Bauhausu: Nafatalija Rubinsteina, Kurta Stolpa, Otta Holza, (Char) Lotte Roth-

child... Fotoaparatom je zabilježila i osobe svog intimnog života. Početkom tridesetih boravi u Pragu, gdje sa suprugom Alfredom Mellerom realizira lumino-kinetičke aranžmane za izloge trgovina i robnih kuća koji postižu velik uspjeh. U Pragu su se družili s austrijskim umjetnikom i pjesnikom Oscarom Kokoschkom, bratom Grete Garbo... Ostaje udovica nakon samo godinu dana braka, u dobi od dvadeset i osam godina. Seli u Beograd, gdje je radila grafička oblikovanja u stilu Art decoa za promidžbene plakate tvornice zrakoplova Rogožarski, te kao likovni pedagog. Proforskim pozivom nastavila se baviti i u Zagrebu gdje je zbog poznavanja stranih jezika i dinamične osobnosti radila i kao turistički vodič, sve do poznih godina. Izložba o Ivani Tomljenović Meller, "Koki" kako su je popularno zvali, biografskog je karaktera zahvaljujući činjenici što je materijal zasnovan na osobnim (i osobitim) albumima umjet-

nice. Kolažnom tehnikom, od fotografija i fragmenata fotografija iz svojih starih albuma te fragmenata teksta i slika preuzetih iz novina, reklama, prospekata, ulaznica, pisama i ostalih predmeta vlastitih uspomena, sastavila je - pridodavši svakoj stranici i osobne komentare - autobiografiju i stvorila svoje posljednje umjetničko djelo. Svojim sadržajem - kroz intimni, umjetnički i društveni aspekt Ivanina života - albumi predstavljaju rekonstrukciju turbulentnih vremena u kojima je živjela. Treba spomenuti kako je interpretacija umjetničkih dostignuća usko povezana s njezinom biografijom. Bez nje analiza njezina rada naprosto ne bi bila cjelovita.

Kolažna tehnika kojom su izložci prikazani, spajanje fotografija gradova i umjetnice na početku pojedinih tema na koje je izložba razdijeljena, specifična je kako za Bauhaus tako i za albume koje je Ivana Tomljenović napravila. Šećući kroz izložbu stječe se dojam gledanja uvećanih stranica njezinih albuma. Za izložbenu akcentuaciju autor likovnog postava Željko Kovačić inspiraciju je pronašao upravo unutar Bauhausovih ostvarenja. Predprostor izložbe ureden je po uzoru na dizajn Kioska za novine Herberta Bayera (profesora na Bauhausu) iz 1924. godine, te se nastavlja istim rukopisom do izložbene vitrine - inspirirane također Bayerovim Multimedijalnim štandom za sajam Regina - u kojoj su predstavljeni originalni albumi Ivane Tomljenović Meller. Ime umjetnice ispisano je karakterističnom za Bauhaus tipografijom universal (autor je također Bayer), što asocira na natpis na zgradi škole u Dessau. Ista tipografija prati čitav tekstualni dio postava, kao asocijativna poveznica rada umjetnice s načelima Bauhauusa koja su je pratila kroz čitavo njezino umjetničko stvaralaštvo. Postav je osmišljen prema principu "neizbježnog puta" (prema opisu Heinza Loewa) koji vodi posjetitelje kroz cijelu izložbu i ne

dopušta im nikakvo lutanje" (Željko Kovačić). Tematska razdioba izložaka napravljena je prema vremenskim periodima i mjestima zbivanja radnji na fotografijama. Kontekst situacija na fotografijama dopunjen je legendama, ukoliko Ivana Tomljenović sama nije stavila detaljniji komentar. Prisutni su i video materijali koji pobliže ocrtavaju osobnost umjetnice i vizualno jasnije prikazuju neka njezina ostvarenja, ili pak stavljaju u pokret niz fotografija snimljenih uzastopce, čime stvaraju dojam kratkoga filma. Važno je napomenuti da opus Ivane Tomljenović Meller nije velik, ali iskazuje nove ideje nastale u duhu umjetničkih promjena koja su se događala, pa ipak svjedoči o vrlo dobrim rezultatima u raznim tehnikama u kojima se okušala. Jedina izložba koju je sama umjetnica priredila bila je izložba koju je po završetku studiranja na Bauhausu morala napraviti kao završno izlaganje svojih radova. Uz autorice izložbe i autora likovnog postava, na popisu bi se opravdano moglo naći i ime Ivane Tomljenović Meller, budući da je ona sama - napravivši slikovnicu s odabranim sadržajima iz svog života - svojim albumima ispričala sugestivnu priču o vlastitu životu te na taj način 'režirala' ovu izložbu.

Ivana Tomljenović Meller (Zagreb, 1906. – 1988.) odrasla je u imućnoj obitelji, bila je kći Tomislava Tomljenovića, posljednjeg bana Hrvatske i Slavonije, vlasnika rudnika Majeveca. Njezina majka potjecala je iz ugledne obitelji Domac. Njezino porijeklo i status osigurali su joj školovanje u inozemstvu i kontakte s važnim ljudima tog vremena, iako je svojim osobinama i sposobnostima samostalno osigurala vlastite uspjehe i prosperitet. Studirala je na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu u klasi Ljube Babića, a nakon toga odlazi u Beč kako bi nastavila školovanje na Visokoj školi za umjetnički obrt. U Beču je prisustvovala predavanju Hannesa Meyera što

je bilo presudno za odluku o nastavku školovanja na Bauhausu. U razdoblju od godine dana koje je provela na Bauhausu završila je pripremni tečaj kod uglednog profesora Josefa Albersa i započela studij fotografije kod Waltera Peterhansa. Bauhaus je u to vrijeme bio središte avangardnih kretanja, u umjetnosti su se počele događati revolucionarne stvari - propagirala se umjetnost za sve i potpuno ukidanje elitizma. Na školi su kao profesori radili legendarni umjetnici: arhitekt Walter Gropius, slikari Vasilij Kandinski i Paul Klee, slikar i fotograf mađarskog podrijetla László Moholy-Nagy, fotograf Walter Peterhans i mnogi drugi. Boravak na Bauhausu snažno je utjecao na njezino umjetničko i životni put, kao i na političko opredjeljenje. Ipak, prekida studij i odlazi u Berlin gdje je radila scenografije za kazalište Wahler te fotomontaže i plakate za filmove. Ondje se družila s piscem i dramatičarom Bertoldom Brechtom, a upoznala je i druge važne umjetnike tog doba, poput ekspresionističkog slikara Karla Mefferta i opernog pjevača Richarda Taubera. U Parizu, u koji potom odlazi, upoznaje Koču Popovića, srpskog pisca i španjolskog borca (kasnije generala JNA i jugoslavenskog ministra vanjskih poslova) koji je uvodi u pariške salone nadrealista gdje je upoznala i Andrea Bretona. ■

